

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII DE
SECURITATE

*Relațiile economice dintre Ungaria și România în cei 30 de ani de după
schimbarea regimului*

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. NAGYNÉ Rózsa Erzsébet

Student-doctorand:

Telegdi Andrea Ágota

(2025)

CUPRINS

Lista abrevierilor.....	3
Lista figurilor.....	5
Lista tabelelor	6
Introducere	10
Motivație personală	10
Montague și Capuleții din Bazinul Carpatic	11
Ipotezele cercetării.....	12
Metodologie.....	14
Structura tezei	16
Capitolul I: Cadrul teoretic	18
Introducere.....	18
1.1. Realismul: Putere, Securitate și potențialul de conflict.....	18
1.2. Liberalismul: Democrație, interdependență și pace	20
1.2.1. Neoinstituționalismul liberal: Rolul organizațiilor internaționale.....	21
1.3. Teoria convergenței și aderarea la UE	22
1.4. Instituționalismul istoric: Moștenirea trecutului.....	23
1.5. Neofuncționalismul și integrarea economică	24
Concluzie	25
Capitolul II: O analiză a istoriei economice	27
2.1. Legați de ideologie, limitați de structură: Relațiile economice dintre Ungaria și România înainte de 1989	27
2.1.1. Relațiile economice dintre Ungaria și România în cadrul CAER	27
2.1.2. Economia Ungariei la căderea Cortinei de Fier.....	32
2.1.3. Economia României la căderea Cortinei de Fier	33
2.2. De la economie planificată la economie de piață: Relațiile economice dintre Ungaria și România între 1989-1995	34
2.2.1. Evoluții politice	34
2.2.2. Situația economică.....	38
2.2.2.1. Ungaria	39
2.2.2.2. România.....	41
2.2.3. Comerț exterior bilateral, investiții și activitate corporativă	42
2.3. Reducerea decalajului: Relațiile economice dintre Ungaria și România între 1996-2004	51
2.3.1. Evoluții politice	51
2.3.2. Situația economică.....	55
2.3.2.1. Ungaria	56
2.3.2.2. România.....	58
2.3.3. Comerț exterior bilateral, investiții și activitate corporativă	60

2.4. De la granițe la punți: Relațiile economice dintre Ungaria și România între 2005-2012	66
2.4.1. Evoluții politice	66
2.4.2. Situația economică	70
2.4.2.1. Ungaria	70
2.4.2.2. România	72
2.4.3. Comerț exterior bilateral, investiții și activitate corporativă	74
2.5. Parteneri în progres: Relațiile economice dintre Ungaria și România între 2013-2019	79
2.5.1. Evoluții politice	79
2.5.2. Situația economică	83
2.5.2.1. Ungaria	83
2.5.2.2. România	85
2.5.3. Comerț exterior bilateral, investiții și activitate corporativă	86
Concluzie	93
Capitolul III: Consolidarea legăturilor pentru dezvoltare regională – Cooperarea bilaterală între Ungaria și România	95
3.1. Energie	95
3.1.1. Coridorul Bulgaria-România-Ungaria-Austria (BRUA)	96
3.1.2. Neptun Deep	98
3.1.3. Electricitate	102
3.2. Infrastructură	105
3.2.1. Conexiuni rutiere	105
3.2.2. Conexiuni feroviare	111
3.3. Programe de cooperare transfrontalieră	115
3.3.1. PHARE CBC și cooperarea de preaderare	115
3.3.2. INTERREG IIIA și IVA (2004–2013)	117
3.3.3. Programul de Cooperare Transnațională Sud-Estul Europei (SEE TCP)	118
3.3.4. Consolidare instituțională prin INTERREG V-A (2014-2020)	119
3.3.5. Tensiuni și conflicte în implementare	120
3.4. Alte domenii cheie de cooperare	121
3.4.1. Turism	121
3.4.2. Protecția mediului	123
3.4.3. Gospodărirea apelor	125
3.4.4. Știință și tehnologie	126
3.4.5. Agricultură	127
3.4.6. Programul de Dezvoltare Economică Transilvania	131
3.4.7. Cadrul instituțional pentru dezvoltarea afacerilor	135
Concluzie	137
Capitolul IV: Piese de puzzle transfrontaliere: afaceri corporative importante	140

4.1. Investiții ungare în România	140
4.1.1. Grupul MOL	140
4.1.1.1. Panfora Oil & Gas Srl.....	144
4.1.2. Grupul OTP	147
4.1.3. Grupul Gedeon Richter.....	149
4.1.4. Alte investiții din Ungaria	151
4.1.4.1. Grupul MVM.....	151
4.1.4.2. Wizz Air	152
4.1.4.3. Grupul KÉSZ.....	154
4.1.4.4. Grupul UBM.....	155
4.1.4.5. HELL Energy	155
4.1.4.6. Grupul Danubius Hotels	156
4.2. Investiții române în Ungaria.....	157
4.2.1. Grupul DIGI	157
4.2.2. eMAG	159
4.2.3. Alte investiții din România.....	161
4.2.3.1. Grupul Autonet.....	162
4.2.3.2. Grupul Grampet.....	162
4.2.3.3. Grupul TTS.....	163
4.2.3.4. Medlife.....	163
4.2.3.5. Tinmar Energy	163
Concluzie	164
Concluzii și recomandări	166
Principalele constatări.....	166
Limitele cercetării.....	170
Recomandări pentru consolidarea cooperării	171
Sugestii pentru cercetări viitoare	172
Bibliografie.....	174
Anexa 1	195
Anexa 2.....	199

Cuvinte cheie: Ungaria, România, schimbarea de regim, relații bilaterale, economie, comerț bilateral, investiții, energie, infrastructură, date despre companii

REZUMAT

Obiectivul cercetării

Lucrarea își propune să răspundă unei lacune prin încurajarea unei perspective asupra relațiilor bilaterale româno-ungare care să meargă dincolo de obișnuitul cadru politic, diplomatic sau axat pe minorități, și să ia în considerare, în schimb, dimensiunea economică – tot mai semnificativă – a acestora. Intervalul de timp acoperit este 1989–2019, cu o scurtă trecere în revistă a perioadei anterioare schimbării regimului politic.

În calitate de state vecine și parteneri strategici, Ungaria și România întrețin un flux comercial bilateral care depășește 10 miliarde de euro și sunt implicate în proiecte-cheie de infrastructură și energie care contribuie la securitatea regională. În ciuda acestor legături economice solide, persistă o ruptură între sferele politică și economică. Lucrarea își propune să exploreze cauzele profunde ale acestei discontinuități.

Cadrul teoretic

Având în vedere că lucrarea se concentrează pe relațiile economice bilaterale, cercetarea va fi plasată în domeniul relațiilor internaționale (RI). Deși teoriile RI sunt variate și multe dintre ele ar putea fi aplicate temei noastre, cele mai potrivite au fost considerate realismul, liberalismul, instituționalismul neoliberal și neofuncționalismul. Dat fiind că este vorba despre două state a căror relație a fost puternic modelată de factori istorici, toate aceste teorii vor fi analizate prin lupa instituționalismului istoric. Deși conceptele de comerț bilateral și investiții străine directe (ISD) sunt utilizate extensiv în cadrul cercetării, nu a fost scopul studiului să trateze în detaliu teoriile comerțului sau ale ISD. Acest lucru se explică prin faptul că înțelegerea relațiilor economice dintre cele două țări nu se reflectă exclusiv în indicatori macroeconomici, ci mai degrabă se află într-un context geopolitic și istoric complex. O teorie cu bază economică căreia, totuși, i s-a acordat o atenție mai mare este teoria convergenței, care va fi utilizată în cadrul integrării europene.

Ipotezele cercetării

Pe baza cunoștințelor anterioare despre temă și a cercetării desfășurate, au rezultat două ipoteze majore.

Prima ipoteză este că schimbările din regimurile politico-securitare au avut efecte variate asupra relațiilor economice româno-ungare. Analiza datelor privind comerțul exterior al României și Ungariei în perioada interbelică, în timpul regimului comunist, în perioada de tranziție și în etapa post-aderare la Uniunea Europeană indică faptul că, în perioada interbelică – încă influențată de traumele Tratatului de la Trianon –, cele două state aveau o importanță reciprocă mai mare ca parteneri comerciali decât în perioada în care au făcut parte din blocul estic, în ciuda faptului că împărțeau atunci un cadru instituțional comun de colaborare economică. În schimb, în perioada premergătoare aderării la UE și mai ales după integrare, comerțul s-a intensificat și a cunoscut o expansiune constantă de la un an la altul.

Aceste observații au condus firesc la prima întrebare de cercetare: *(1) Ce tip de circumstanțe sunt necesare pentru ca o sferă comună de influență politică să încurajeze dezvoltarea relațiilor economice?*

A doua ipoteză a fost că dezvoltarea relațiilor economice după 1989 a avut un efect stimulator asupra întregului ansamblu al relațiilor bilaterale româno-ungare. Datele arată clar că, după schimbarea de regim, volumul comerțului bilateral a crescut imediat, relațiile economice s-au diversificat și a început colaborarea în mai multe domenii specializate. Am observat, de asemenea, că diplomații și politicienii ambelor părți au subliniat frecvent cum cooperarea economică eficientă poate avea un efect stabilizator asupra interacțiunilor politice.

Astfel, cea de-a doua întrebare de cercetare a fost formulată astfel: *(2) Este interdependența economică un factor de stabilizare în relațiile bilaterale post-socialiste?*

Pornind de la aceste două ipoteze și de la analiza surselor consultate, au apărut încă două întrebări de cercetare. Întrucât există un corp tot mai extins de dovezi care sugerează că programele și mecanismele Uniunii Europene au avut un impact măsurabil în facilitarea cooperării, cea de-a treia întrebare de cercetare (3) a vizat identificarea rolului concret pe care l-au avut cadrele UE – precum liberalizarea comerțului, politica de coeziune și finanțarea infrastructurii – în consolidarea relațiilor economice dintre Ungaria și România. Pentru a

explora această dimensiune, au fost analizate inițiative finanțate de UE, precum PHARE CBC, INTERREG, Fondul de Coeziune și Programul de Cooperare Transnațională pentru Europa de Sud-Est.

Dacă a fost analizată influența cadrului instituțional al UE, a devenit la fel de esențial să fie examinați și actorii care, în practică, transpun zilnic politicile în realitate și susțin cooperarea transfrontalieră. Prin urmare, cea de-a patra întrebare de cercetare (4) a vizat modul în care actorii locali – cum ar fi reprezentanțele la nivel de județ, IMM-urile și societatea civilă – au influențat rezultatele concrete ale angajamentului economic româno-ungar. Această abordare a permis adoptarea unei perspective de jos în sus, scoțând la iveală modul în care cooperarea a fost trăită și operaționalizată la nivel local, adesea în paralel sau chiar în contrast cu politica centrală.

Metodologie

Lucrarea se bazează pe surse calitative și cantitative, adoptând astfel o abordare solidă de tip „mixed-method”. Sursele primare includ date obținute de la institutele naționale de statistică ale celor două țări, băncile naționale, bazele de date ale Băncii Mondiale, UNCTAD și FMI, precum și tratate oficiale, discursuri și rapoarte. O altă bază de date folosită, în special pentru informații despre companii, este Orbis (anterior Bureau van Dijk, actualmente Moody's), care își compilează datele din registrele camerelor de comerț și industrie naționale.

Un element important al surselor originale este reprezentat de seria de interviuri realizate cu foști ambasadori, directori de afaceri și figuri politice. În total, au fost realizate 12 interviuri semi-structurate, care – ținând cont de natura lor subiectivă – au fost utilizate mai ales pentru a înțelege contextul și pentru a obține detalii suplimentare relevante. Interviurile semi-structurate au fost alese deoarece oferă un cadru normativ care menține cercetarea concentrată, dar, în același timp, permit respondenților să rememoreze și să împărtășească perspective valoroase care nu au reieșit din analiza documentară.

Pentru a completa și contextualiza sursele primare, au fost consultate cărți academice, articole din reviste de specialitate și documente de politică publică publicate de-a lungul celor 30 de ani analizați. De asemenea, au fost utilizate numeroase articole din presa scrisă și online, deoarece multe dintre evoluțiile recente – în special cele din domeniul corporativ – au fost accesibile în

principal prin aceste surse. Aceste surse secundare, redactate în limba română, maghiară și engleză, au fost alese pentru a sprijini o înțelegere mai nuanțată și cuprinzătoare a temei abordate.

Este important de subliniat că studiul nu tratează în mod direct spectrul relațiilor politice și minoritare – acestea sunt invocate doar în măsura în care sunt relevante pentru înțelegerea evoluției cooperării economice. În ceea ce privește domeniile de cooperare, sunt discutate doar cele mai importante – cele cu relevanță majoră în perspectiva evoluției relațiilor bilaterale.

Structura tezei

Lucrarea este structurată în patru capitole, primul oferind cadrul teoretic în care este plasată tema, al doilea prezentând o imagine de ansamblu asupra evoluției cooperării economice dintre 1989 și 2019, urmat de un capitol dedicat domeniilor de cooperare bilaterală și un capitol axat pe aspectele corporative.

Având în vedere că tema relațiilor economice româno-ungare este profund ancorată în domeniul relațiilor internaționale (RI), teoriile utilizate provin în mare parte din această disciplină. Primul capitol discută în ce mod pot fi aplicate realismul, liberalismul, instituționalismul neoliberal, neofuncționalismul, instituționalismul istoric și teoria convergenței în contextul economic al relațiilor dintre România și Ungaria.

Capitolul al doilea oferă o prezentare cuprinzătoare a peisajului politic și economic al celor două țări, structurată pe perioade istorice. Primul subcapitol prezintă pe scurt perioada de dinaintea schimbării de regim, pentru a oferi contextul necesar înțelegerii punctului de plecare din 1989. Periodizarea aplicată în celelalte subcapitole este următoarea: 1989-1995, 1996-2004, 2005-2012 și 2013-2019, iar motivația acestei delimitări este detaliată mai jos.

Prima perioadă include evenimentele imediat următoare căderii comunismului și precede semnarea Tratatului de bază din 1996, care a reprezentat un punct de cotitură important în ameliorarea relațiilor bilaterale. A doua etapă se încheie cu aderarea Ungariei la Uniunea Europeană în 2004, marcând o schimbare în asocierea instituțională și în integrarea regională. A treia perioadă acoperă criza financiară globală și urmările acesteia, încheindu-se în 2012, când economia începe să dea semne de redresare. Ultima fază, 2013-2019, surprinde cele mai recente evoluții înainte de încheierea cercetării, reflectând transformările în cooperarea bilaterală într-

un context post-recesiune și în cadrul unei Uniuni Europene consolidate. Toate subcapitolele încep cu o scurtă prezentare a scenei politice din cele două țări, urmată de o analiză a indicatorilor macroeconomici și se încheie cu o prezentare a particularităților relațiilor comerciale și investiționale bilaterale.

Capitolul al treilea se concentrează pe principalele domenii de cooperare bilaterală și analizează atât cadrele instituționale, cât și inițiativele practice. Domeniile investigate sunt: energie, infrastructură, programe transfrontaliere ale Uniunii Europene, turism, gestionarea apelor și protecția mediului. Prin analiza acestor interacțiuni, capitolul își propune să evalueze importanța strategică a colaborării economice și tehnice în contextul mai larg al relațiilor româno-ungare.

Capitolul al patrulea prezintă studii de caz ale unor companii care au avut un rol important în conturarea relațiilor bilaterale, oferind o abordare de tip „bottom-up”. Deși există numeroase alte companii care au realizat intrări semnificative pe piața celeilalte țări – unele dintre acestea fiind menționate succint la finalul capitolului –, analiza se concentrează în detaliu asupra unor investiții reprezentative ungare (grupurile MOL, OTP și Richter) și românești (DIGI Communications și eMAG).

Lucrarea se încheie cu un rezumat al principalelor concluzii și observații rezultate în urma cercetării.

Principalele constatări

După schimbarea regimului politic, ambele țări s-au orientat spre Vest, însă fiecare pe cont propriu, în ciuda unei experiențe comune semnificative. Patrimoniul comun al industrializării sovietice și al inițiativelor de reformă economică ar fi putut constitui o bază solidă pentru gândirea colaborativă, însă – asemenea perioadei comuniste – aceasta a lipsit. În cazul Ungariei, integrarea s-a realizat mai eficient în cadrul Grupului de la Vișegrad (V4), în timp ce România nu a beneficiat de un context similar.

Ungaria și-a liberalizat mai devreme piața, datorită reformelor economice implementate deja în perioada Kádár, în timp ce în România, tranziția violentă și instabilitatea politică ulterioară au întârziat aceste procese. Toți respondenții intervievați au fost de acord că există un decalaj istoric de aproximativ 10-15 ani între Ungaria și România, pe care cea din urmă nu a reușit încă să îl recupereze complet. Acest decalaj devine cel mai evident în timpul crizelor majore.

Prima ipoteză a cercetării a fost că schimbările de regim politico-securitar au avut efecte diferite asupra relațiilor economice româno-ungare. Pentru a analiza această ipoteză, lucrarea a examinat în profunzime relațiile economice bilaterale din perioada socialismului, în cadrul CAER (COMECON), precum și evoluțiile de după aderarea la Uniunea Europeană. Pe baza cercetării, se poate concluziona că diferitele sisteme politico-securitare au influențat într-adevăr relațiile economice în moduri diferite. Dacă în perioada CAER cooperarea economică a atins un minim istoric, apartenența la UE a determinat o intensificare semnificativă a legăturilor economice dintre cele două state.

Explicația – și odată cu aceasta, răspunsul la prima întrebare de cercetare (1) – rezidă în natura ideologică a acestor sisteme și în modul în care a avut loc integrarea în fiecare caz. În primul caz, sistemul era centralizat forțat și marcat de relații ierarhice, în care Uniunea Sovietică deținea rolul hegemonului, iar relațiile bilaterale depindeau în mare măsură de raportarea fiecărui stat la Moscova. În contrast, cadrul UE a oferit o piață liberă în care, în ciuda diferențelor de pondere economică, statele membre s-au alăturat voluntar în speranța atingerii unui nivel de trai superior. Comerțul liber, libera circulație a persoanelor și formele variate de sprijin oferite de UE au contribuit la dezvoltarea autentică a relațiilor economice dintre România și Ungaria.

Din perspectiva atragerii investițiilor, țările din Europa Centrală și de Est – inclusiv Ungaria și România – sunt în esență concurente. Deoarece ambele urmăresc în principal atragerea de capital extern, investițiile reciproce sunt relativ modeste. Și în acest caz, Ungaria pornește cu un avantaj: companiile sale s-au maturizat mai devreme, iar prezența minorității ungare din Transilvania a oferit un atu strategic în dezvoltarea afacerilor.

Balanța comerțului exterior înclină, de asemenea, în favoarea Ungariei, care are o bază de produse mai avansată și modernă. Totuși, exporturile României sunt în creștere constantă, iar volumul comerțului bilateral bate recorduri an de an. Aceste evoluții au fost favorizate inițial de apartenența la CEFTA și ulterior de aderarea la UE, ambele contribuind la eliminarea tarifelor vamale și la facilitarea comerțului. Din punct de vedere politic, apartenența comună la NATO a consolidat încrederea reciprocă prin recunoașterea mutuală a frontierelor și apartenența la aceeași sferă militară de interes.

Pe parcursul celor 30 de ani analizați, din punct de vedere politic și economic, UDMR (Uniunea Democrată a Maghiarilor din România) a jucat un rol semnificativ ca punte între cele două țări. De la intrarea sa în guvern în 1996, UDMR a încercat constant să navigheze complexitatea relațiilor bilaterale. Interviuurile relevă că actorii economici ungari au operat mai ușor pe piața românească în perioadele în care UDMR a fost parte a guvernului. Experiența arată că formațiunea colaborează mai eficient cu guverne conduse de PSD, iar cooperarea bilaterală româno-ungară a fost, de asemenea, mai intensă în acele perioade.

Un aspect remarcabil, rezultat în urma analizei celor trei decenii, este lipsa unor proiecte economice bilaterale de mare amploare, cu adevărat strategice. Deși au existat interconectări în domeniul infrastructurii și energiei, acestea au făcut parte mai degrabă din inițiative regionale mai largi și, chiar și în acest cadru, au fost marcate de întârzieri și dificultăți.

Atât cercetarea, cât și opiniile intervievaților atribuie acest fenomen faptului că, în cazul României și Ungariei, interesele economice nu pot fi complet separate de dinamica politică. În timp ce sectorul privat – în special prin activitatea companiilor – poate funcționa independent și poate atinge succese, proiectele economice strategice presupun un nivel de voință politică care, în general, a lipsit.

Aceasta ne conduce la a doua ipoteză a cercetării. Se presupunea că dezvoltarea relațiilor economice după 1989 a avut un efect stimulator asupra întregului spectru al relațiilor bilaterale româno-ungare. Este incontestabil faptul că economia de piață și apartenența la Uniunea Europeană au creat un cadru favorabil pentru o dezvoltare stabilă și dinamică, fapt menționat constant de către decidenții politici în ultimele trei decenii. Adesea, aceștia subliniază că experiențele pozitive rezultate din cooperarea economică ar trebui să constituie baza pentru dezvoltarea altor dimensiuni ale relației bilaterale.

Totuși, răspunsul la întrebarea de cercetare aferentă (2) este departe de a fi unul clar. Toți intervievații au remarcat că aceasta are atât o dimensiune teoretică, cât și una practică. În teorie, interdependența economică constituie într-adevăr un factor de stabilizare în relațiile post-socialiste. Existența interconectorilor, a autostrăzilor, a euroregiunilor și a activității corporative în ambele piețe – precum și participarea comună în lanțuri de aprovizionare – creează o rețea de conexiuni. Politicienii susțin adesea că relațiile economice funcționale ar trebui să fie punctul de plecare pentru o cooperare politică, diplomatică și etnică mai eficientă. În cazul finanțării

transfrontaliere europene, această logică s-a aplicat într-o anumită măsură, ducând la colaborări între administrațiile locale și chiar la o ușoară detensionare politică.

Cu toate acestea, cercetarea arată că această retorică rămâne în mare parte la nivelul sloganurilor și rareori se concretizează în practică. Deși relațiile economice îmbunătățite pot atenua tensiunile, ele nu reușesc să modifice fundamental nucleul dinamicii politice. Relațiile româno-ungare sunt unice prin prisma faptului că trecutul istoric apasă încă asupra politicii la nivel înalt, fiind unul dintre motivele pentru care lipsesc proiectele comune de anvergură. Mai mult, la nivel regional, în Europa Centrală și de Est persistă o lipsă de încredere între vecini.

A treia întrebare de cercetare (3) a vizat rolul exact al cadrului instituțional al Uniunii Europene în consolidarea relațiilor economice dintre Ungaria și România. În acest sens, piața internă a fost factorul cel mai eficient în impulsionearea comerțului bilateral, prin eliminarea taxelor vamale, a tarifelor și a majorității barierelor netarifare. Astfel, România a devenit unul dintre cei mai importanți parteneri comerciali ai Ungariei și una dintre principalele sale piețe de export.

Un alt element semnificativ a fost politica de coeziune a UE, prin care România și Ungaria au accesat împreună fonduri structurale destinate reducerii disparităților regionale. Programe precum PHARE CBC și INTERREG au sprijinit cooperarea transfrontalieră în domenii precum dezvoltarea IMM-urilor, sănătate, protecția mediului și educație. Aceste inițiative nu au finanțat doar proiecte concrete, ci au întărit și legăturile instituționale și încrederea reciprocă, în special la nivel local.

Tot cu sprijin financiar european, proiectele strategice majore – în special în domeniul infrastructurii rutiere, feroviare și energetice – au contribuit la facilitarea logisticii comerciale și la integrarea economică regională. Proiecte precum coridoarele TEN-T și interconectorii energetici transfrontalieri au sprijinit nu doar dezvoltarea națională, ci și obiectivele mai largi ale UE privind coeziunea și securitatea energetică.

Aceasta duce la a patra întrebare de cercetare (4), referitoare la rolul actorilor locali – precum reprezentanțele județene, IMM-urile și societatea civilă – în modelarea rezultatelor concrete ale cooperării economice româno-ungare. Deși, datorită programelor europene de cooperare transfrontalieră, s-a observat o îmbunătățire semnificativă în relațiile dintre instituțiile locale, acești actori se confruntă frecvent cu asimetrii în influență și acces. Dezechilibrul în capacitatea

instituțională – între sistemul mai descentralizat și experimentat al Ungariei și cel centralizat și subfinanțat al României – a dus la diferențe în rata de absorbție și la un nivel de încredere reciprocă redus. Cu toate acestea, cooperarea la nivel local, prin inițiative precum euroregiunea Debrecen-Oradea și grupările EGTC, indică faptul că actorii de la firul ierbii contribuie treptat la crearea unor cadre durabile pentru cooperare regională. IMM-urile își creează propriile drumuri pe piețele vecine, iar, deși birocrăția și corupția pot constitui obstacole, o companie cu un produs scalabil și determinare poate reuși – independent de contextul politic.

Dintre teoriile utilizate în cadrul teoretic, realismul pare a fi cea mai potrivită. După analizarea evoluției istorice a relațiilor bilaterale, a cooperării economice, a proiectelor strategice și a activității corporative, devine evident că relația dintre cele două țări este modelată fundamental de interesul național. În cazul Ungariei, prezența minorității ungare din Transilvania joacă un rol cheie – nu doar politic, ci și economic – întrucât Ungaria urmărește să sprijine această comunitate și să-i apere interesele pe plan internațional. În cazul României, există o incertitudine constantă față de Ungaria, iar aceasta tinde să protejeze sectoarele considerate strategice de investițiile ungare.

Totodată, relația bilaterală este influențată și de liberalism, în special prin prisma instituționalismului neoliberal, întrucât apartenența comună la NATO și UE poziționează cele două țări drept parteneri – un aspect care ar putea deveni și mai valoros în contextul actual marcat de incertitudine la nivel politic și economic global.

Nu în ultimul rând, este esențial ca relațiile bilaterale să fie analizate și prin perspectiva instituționalismului istoric, având în vedere că instituțiile moștenite continuă să influențeze deciziile contemporane.

Lista referințelor selectate

Surse primare

Baze de date

Baza de date informativă a Oficiului Central de Statistică al Ungariei:

<https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu>

Baza de date online TEMPO a Institutului Național de Statistică al României:

<http://statistici.INSSE.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>

Date și serii de timp ale Băncii Naționale a Ungariei: <https://statisztika.mnb.hu/publikacios-temak/fizetesi-merleg-es-kapcsolodo-statisztikak/kozvetlentoke-befektetesekek/allomanyok>

Rapoarte și date ale Băncii Naționale a României: <https://www.bnr.ro/12054-investitiile-straine-directe-in-romania>

Worldbank: <https://databank.worldbank.org/home.aspx>

IMF: <https://www.imf.org/en/Countries>

UNCTAD: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/>

EUROSTAT: <https://ec.europa.eu/eurostat>

Baza de date internațională ORBIS pentru companii (pe bază de abonament):

<https://www.moody's.com/web/en/us/capabilities/company-reference-data/orbis.html>

Interviuri

Bogár, F. (2025). Diplomat care a ocupat mai multe posturi în diplomația economică între 1990-2025 [Telefon] 25 martie.

Daradics, K. (2025). CEO al MOL România între 2011-2017, CEO actual al eMAG Ungaria [Budapesta] 11 martie.

Dezső, P. (2025). CEO al Goodwill Consulting Gwc Srl. între 2009-2021 [Cluj-Napoca], 18 martie.

Diósi, L. (2025). CEO al OTP Bank România între 2007-2019 și actual Președinte al Asociației Afacerilor Ungare din România [Telefon] 13 martie.

Fabian, C. (2025). Ambasador al României în Ungaria între 2002-2005 [Microsoft Teams], 1 aprilie.

Íjgyártó, I. (2025). Ambasador al Ungariei în România între 2000-2004 [Telefon] 13 martie.

- Lazurcă, M. (2025). Ambasador al României în Ungaria între 2016-2020 [Microsoft Teams], 27 martie.
- Markó, B. (2025). Președinte al UDMR între 1993-2011 [Târgu-Mureș] 20 martie.
- Rudas, E. (2025). Ambasador al Ungariei în România între 1990-1995 [Microsoft Teams], 2 aprilie.
- Terényi, J. (2025). Ambasador al Ungariei în România între 2004-2008 [Microsoft Teams], 28 februarie.
- Zákonyi, B. (2025). Ambasador al Ungariei în România între 2013-2024. [Microsoft Teams], 7 martie.
- Zelei, G. (2025). CEO al Panfora Oil and Gas Srl. între 2011-2014 [Telefon] 13 martie.

Surse secundare

- Agiewich, E. (1998) Romanian-Hungarian Economic Cooperation and Joint Ventures in Post-Ceaușescu Romania. In: *The Donald W. Treadgold Papers*. Seattle: University of Washington.
- Antalóczy, K. (1997) Változó tendenciák a külgazdaságban. *Külgazdaság*, 41(7-8), pp. 22-40.
- Antalóczy K. and Éltető A. (2002) A külföldi működőtőke-befektetések szerepe a kelet-közép-európai országok külkereskedelmének fejlődésében. *Külgazdaság*, 46(7-8), pp. 29–52.
- Bárdi, N. (2008) A budapesti kormányzatok magyarságpolitikája 1989 után. In: N. Bárdi, C. Fedinec and L. Szarka (eds.) *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Budapest: Gondolat kiadó, pp. 368-375.
- Bădulescu, D. and Badulescu, A. (2017) Rural Tourism Development through Cross-border Cooperation. The Case of Romanian-Hungarian Cross-border Area. *Eastern European Countryside*, 23(1), pp.191–208.
- Bădulescu, D. et al. (2016) Local Authorities' Involvement in Fostering Hungarian-Romanian Cross-Border Cooperation in Tourism. *Lex Localis - Journal of Local Self-Government*, 14(3), pp.337–358.
- Bătea (Bota), C.-M., 2014. Cross-border projects – means for sustainable tourism development along the Romanian-Hungarian border. *Analele Universității din Oradea, Seria Geografie*, 24(2), pp.134–142.
- Borsi, M.T. and Metiu, N. (2015) The Evolution of Economic Convergence in the European Union. *Empirical Economics*, 48(2), pp. 657–681.
- Braun, Zs. Z. (2019) A magyar–román diplomáciai kapcsolatok története (1921–1990). *Pro Minoritate*, Summer edition, pp.93–114.

- Bujdosó, Z. et al. (2015) Tourism development and cross-border cooperation in the Hungarian-Romanian border region. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 16(2), pp. 153-163.
- Buzogány, A. and Davidescu, S. (2022) Energy Governance in Romania. In: J. Kemmerzell, N. Bruch & M. Knodt, eds. *Handbook of Energy Governance in Europe*. Switzerland: Springer Nature, pp. 1-25.
- Chirodea, F. and Szarka, E. (2013) Workforce competence improvement by means of Hungary-Romania cross-border cooperation programme. *Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene*, TOM V, pp. 68–80. [Accessed 2 Apr. 2025].
- Domonkos, E. (2022) Törekvések a KGST tagországok szorosabb együttműködésére az 1953 és 1991 közötti időszakban. *Gradu*, 9(2), pp. 1-7.
- Dziupla, R. (2013) CEFTA as a Proven Path to EU Accession. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*. Łódź University Press, 16(2), pp. 63-78.
- Haas, E. B. (1958) *The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces 1950-1957*. Redwood City: Stanford University Press.
- Hunya, G. (ed.) (1990) *România 1944-1990: Gazdaság- és politikatörténet*. Budapest: Atlantisz.
- Hunya, G. (1997) *ROMANIA 1990-2002: Stop-go Transformation*, Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies.
- Hunya, G. (2007) Privatization Disputes in Romania - The Petrom Case. *The Vienna Institute for International Economic Studies Research Reports*, 03, Volume 337, pp. 1-35.
- Hunya, G. and Telegdy, Á. (2003) Hungarian-Romanian Cross-Border Economic Cooperation. *Revue Région et Développement*, 18, pp.14–23.
- Iancu A. (2010) Transition, integration and convergence: the case of Romania. *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 13(1), pp. 5–26.
- Ilies, A. (2005) The peculiarities of the human mobility frame in the Romanian-Hungarian and Romanian-Ukrainean border area. *Belgeo*, Issue 1-2, pp. 1-9.
- Ilyés, G. and Kántor, Z. (2012) Románia 1989 után. *Külügyi Szemle*, 11(4), pp. 79-98.
- Karácsony, P. (2020) A rendszerváltás gazdasági hatásainak elemzése. *Közép-Európai Közlemények*, 13(50), pp. 141-155.
- Keohane, R. O. (1984) *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. New Jersey: Princeton University Press.

- Keohane, R. O., Nye, J. S. and Hoffmann, S. (eds.) (1993) *After the Cold War. International Institutions and State Strategies in Europe, 1989-1991*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Kerr, C. (1983) *The Future of Industrial Societies: Convergence or Continuing Diversity?* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Köves, A. (1995) After the Bokros Package: What Next? *Acta Oeconomica*, 47(3-4), pp. 249-265.
- Köves, A. (2003) A KGST-kereskedelemtől az EU-csatlakozásig. *Közgazdasági Szemle*, Volume 50, pp. 635-653.
- Linden, R. H. (2000) Putting on Their Sunday Best: Romania, Hungary, and the Puzzle of Peace. *International Studies Quarterly*, 44(1), pp. 121-145.
- Mearsheimer, J.J. (2001) *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W. Norton & Company.
- Montgomery, E. B. (2006) Breaking out of the security dilemma: Realism, reassurance, and the problem of uncertainty. *International Security*, 31(2), pp.151–185.
- Moravcsik, A. (1997) Taking preferences seriously: A liberal theory of international politics.. *International Organization*, 51(4), pp. 513-553.
- Morgenthau, H. J. (1985) *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. 6th ed. New York: McGraw-Hill.
- Mosóczy, R., 1985. Magyarország és Románia gazdasági együttműködésének fejlődése. *Külgazdaság*, 29(6), pp. 62-70.
- Naumescu, V. (ed.) (2018) *România, marile puteri și ordinea europeană 1918–2018*. Iași: Editura Polirom.
- Novák, Cs. Z. (2012) "Barátságra ítélve". Kádár János és Nicolae Ceaușescu. In: G. Földes & M. Mitrovits, eds. *Kádár János és a 20. századi magyar történelem. Tanulmányok*. Budapest: Napvilág, pp. 147-167.
- Novák Cs. Z. (2013) Relațiile româno-maghiare și schimbarea de regim din 1989. *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane Gheorghe Sincai*, XVI.
- Peters, B. G., Pierre, J. and King, D. S. (2005) The Politics of Path Dependency: Political Conflict in Historical Institutionalism. *The Journal of Politics*, 67(4), pp. 1275–1300.
- Pierson, P. (2004) *Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis*. Princeton: Princeton University Press.

- Pirju, I. S. and Ambrozie, A. M. (2020) Interregional Cooperation between Romania and Hungary under the Aegis. *European Integration - Realities and Perspectives. Proceedings*, pp. 1-8.
- Platon, V. and Antonescu, D. (2001) Cross border cooperation and SMEs development. In: *Romanian Association for Regional Science, Seminar on Actual Issues of Regional Development in Romania*. University of Economic Studies, 25–26 April. Bucharest.
- Plósz, D. J. and Dénes, S. (2020) Átrendeződések és orientációváltások a Trianon utáni magyar külkereskedelemben. *Statisztikai Szemle*, 98(6), pp. 745-777.
- Réti, T. (1989) A regáti tehén. Milyen erős a magyar-román gazdasági kapocs? *Élet és irodalom*, 33(37), p. 164.
- Réti, T. (1999) Magyar tőke kivitel Romániába és Szlovákiába. *Külgazdaság*, 43(11), p. 27-47.
- Réti, T. (2000) A kelet-közép-európai kereskedelem. *Közgazdasági Szemle*, Volume 47, pp. 64-80.
- Richter, S. (2004) *Hungary: in need of credibility*. Vienna: Vienna Institute for International Economic Studies.
- Roe, P. (2002) Misperception and ethnic conflict: Transylvania's societal security dilemma. *Review of International Studies*, 28(1), pp. 57-74.
- Roth, E. R. (2015) Romania's foreign policy towards the Wider Black Sea Area in the aftermath of the 2007 EU-accession: A by-product of exogenous influences, colliding interests and energy rivalries. *Romanian Political Science Review*, 15(1), pp.21–37.
- Russett, B. (1993) *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton: Princeton University Press.
- Salat, L. and Enache, S. (eds.) (2004) *Relațiile româno-maghiare și modelul de reconciliere franco-german*. Liga Pro Europa: Cluj-Napoca.
- Schmitter, P. C. (2006) A Sketch of What Happened to the Theory of Democratic Transition. *Taiwan Journal of Democracy*, 2(2), pp. 93–108.
- Simionescu, M., Lazányi, K., Sopková, G., Dobeš, K. and Balcerzak, A.P. (2017) Determinants of economic growth in V4 countries and Romania. *Journal of Competitiveness*, 9(1), pp.103–116.
- Szűts, P. (1998). *Bukaresti napló, 1985-1990*. Budapest: Osiris.
- Thelen, K. (1999) Historical Institutionalism in Comparative Politics. *Annual Review of Political Science*, 2, pp. 369–404.

- Vădean, M.R. (2011) *Relațiile româno-ungare în contextul integrării în structurile europene și euroatlantice 1989–2010*. Iași: Editura Lumen.
- Visegrády, A. (1992) Transition to Democracy in Central and Eastern Europe: Experiences of a Model Country - Hungary. *William & Mary Bill of Rights Journal*, 1(2), pp. 245-265.
- Viszt, E. and Ványai, J. (1994) Employment and the Labor Market in Hungary. *Eastern European Economics*, 32(4), pp. 5-54.
- Zaman, G. and Georgescu, G. (1998) Studiu retrospectiv privind comerțul exterior al României în ultimii 100 de ani. *Munich Personal RePEc Archive*, Volume 89707.